

חמישה חומשי תורה עם רש"י ואונקלוס

קורן ירושלים

חמישה חומשי תורה עם רש"י ואונקלוס

הוצאת קורן ירושלים

חומש קורן מהדורת ישראל • חמישה חומשי תורה
עם רשיי ואונקלוס
מהדורה ראשונה © תשע"ז

הוצאת קורן ירושלים
ת"ד 4044 ירושלים 9104001

www.korenpub.com

© כל הזכויות על הנוסח המוגה של התורה
שמורות להוצאת קורן ירושלים בע"מ, 1962, 2016.
© כל הזכויות על הנוסח המוגה של אונקלוס
שמורות למכון שתילי זיתים, 2005, 2016.
© כל הזכויות על הנוסח המוגה של רשיי
שמורות להוצאת קורן ירושלים בע"מ, 2014, 2016.

© כל הזכויות על גופן תנ"ך קורן
שמורות להוצאת קורן ירושלים בע"מ, 1962, 2016.
© כל הזכויות על גופן סידור קורן
שמורות להוצאת קורן ירושלים בע"מ, 1981, 2016.
© כל הזכויות על גופן רשיי קורן
שמורות להוצאת קורן ירושלים בע"מ, 2014, 2016.

אין לשכפל, להעתיק, לצלם, להקליט, לאחסן במאגר
מידעי, לשדר או לקלוט בכל דרך או בכל אמצעי
אלקטרוני, אופטי, מכני או אחר כל חלק שהוא מן
החומר שבספר זה. שימוש מסחרי מכל סוג שהוא
בחומר הכלול בספר זה אסור בהחלט אלא ברשות
מפורשת בכתב מהמחבר.

מהדורה גדולה, כריכה קשה
מסח"ב: 6-772-301-965-978.

Koren Humash
with Rashi & Onkelos
First Edition, 2016

Koren Publishers Jerusalem Ltd.
POB 4044, Jerusalem 9104001, ISRAEL
POB 8531, New Milford, CT 06776, USA

www.korenpub.com

Koren Tanakh Nusah © 1962, 2016
Koren Publishers Jerusalem Ltd.
Onkelos Nusah © 2005, 2016
Shtilei Zeitim Institute
Koren Rashi Nusah © 2014, 2016
Koren Publishers Jerusalem Ltd.

Koren Tanakh Font © 1962, 2016
Koren Publishers Jerusalem Ltd.
Koren Siddur Font and text design © 1981, 2010, 2016
Koren Publishers Jerusalem Ltd.
Koren Rashi Font © 2014, 2016
Koren Publishers Jerusalem Ltd.

Considerable research and expense have gone into the
creation of this publication. Unauthorized copying may
be considered *geneivat da'at* and breach of copyright law.
No part of this publication (content or design, including
use of the Koren fonts) may be reproduced, stored
in a retrieval system or transmitted in any form or by
any means electronic, mechanical, photocopying or
otherwise, without the prior written permission of
the publisher, except in the case of brief quotations
embedded in critical articles or reviews.

Large size, Hardcover
ISBN 978-965-301-772-6

חיכא

HYOV1

תוכן

ויקרא

595	ויקרא
621	צו
641	שמיני
663	תוריע
679	מצרע
699	אחרי מות
717	קדשים
735	אמר
759	בהר סיני
775	בחקתי

במדבר

797	במדבר
823	נשא
855	בהעלתך
885	שלח
909	קרח
931	חקת
953	בלק
977	פינחס
1007	מטות
1029	מסעי

דברים

1053	דברים
1077	ואתחנן
1103	עקב
1129	ראה
1159	שפטים
1183	כי תצא
1207	כי תבוא
1233	נצבים
1245	וילך
1255	האוינו
1275	וזאת הברכה

מבואות

ז	דברי פתיחה
ח	מבוא
י	ברכות התורה לאשכנזים
יא	ברכות התורה לספרדים
יב	ברכות התורה לתימנים
יג	שמות הטעמים וסימניהם
יד	אות קורן ואות רש"י

בראשית

3	בראשית
33	נח
59	לך לך
85	וירא
117	חיי שרה
137	תולדת
159	ויצא
187	וישלח
215	וישב
237	מקץ
265	ויגש
285	ויחי

שמות

317	שמות
345	וארא
371	בא
397	בשלח
427	יתרו
447	משפטים
477	תרומה
501	תצוה
525	כי תשא
557	ויקהל
577	פקודי

הפטרות לשבתות מיוחדות

- 1284 הפטרת שבת ראש חודש
- 1285 הפטרת שבת ערב ראש חודש
- 1287 הפטרת שבת ראשונה של חנוכה
- 1288 הפטרת שבת שנייה של חנוכה
- 1289 הפטרת פרשת שקלים
- 1290 הפטרת פרשת זכור
- 1292 הפטרת פרשת פרה
- 1293 הפטרת פרשת החודש
- 1295 הפטרת שבת הגדול

מגילות

- 1298 אסתר
- 1308 שיר השירים
- 1312 רות
- 1316 איכה
- 1321 קהלת

- 1330 הלכות קריאת התורה

דברי פתיחה

נועד להעצים את התוכן: מלבד הקריאות והבהירות המאפיינים את הגופן, היופי והאסתטיקה מעניקים את הכבוד הראוי לדברי רש"י. כשם שבדי ארון הברית צופו גם הם זהב, כן האותיות הנושאות את דבר ה' – מרהיבות ומאירות.

מהדורה מיוחדת זו רואה אור בראש ובראשונה הודות לרב כרמיאל כהן, הרב ינון חן, יהושע מילר ומיכל בריטמן שלא חסכו מאמצים להעמיד דבר מתוקן ונאה – אשריהם ואשרי חלקם. נוספים עליהם הרב דוד פוקס, הרב חנן בניהו ואפרת גרוס; אסתר באר, רינה בן גל ואליהו משגב שעיצבו את הספר בהתאם לרף הגבוה של ההוצאה; הרב ראובן זיגלר, תומר מבורך, הרב דוד נתיב, אליאב סטולמן וגלעד קרני שנתנו מחכמתם למהדורה זו.

אחרית כול עלינו להודות לקבי"ה שזיכה אותנו לעסוק במלאכת קודשו, ושוימן לנו את הכלים המתאימים ליצור את המצע להעברת דברו לעם ישראל. אנו תפילה שמאמצינו יישאו פרי, ומהדורה זו תשרת בנאמנות את עם ה', ותפרה את הקשר הנצחי שיש בינו לבין התורה, קשר המקיים את העולם, כדברי חז"ל המובאים ברש"י על הפסוק הראשון בתורה: "בראשית ברא" – בשביל התורה... ובשביל ישראל".

הקריאה בתורה בבתי הכנסת והקריאה הערבה של תינוקות של בית רבן יוסדיוס בבתי המדרשות היו חוסנו של העם היהודי מאז ומעולם.

שני מאורות האירו את עיניהם של ישראל בקריאה ובלימוד אלו: אונקלוס, כאלף וארבע מאות שנה אחרי מסירת התורה על ידי משה, ורש"י, כאלף שנה אחריו. חכמים אלו התקבלו כפרשני יסוד של התורה, והם המעטרים אותה בדפוסים רבים, עד לימינו, תשע מאות שנה אחרי רש"י.

למן המצאת הדפוס עמלו מדפיסי הספרים לקבוע למאורות אלה מקום מתאים בצד התורה. משימה מורכבת זו גרמה לא פעם לקשיים בעימוד שהכבידו על הלימוד והקריאה. המהדורה שבידך שואפת ליצוק את התורה על שני מפרשיה למבנה ולמראה הראויים לשאת את דבר ה', ולהנגישו לדור הזה. ארבע שנות עמל הושקעו בספר זה – החל בנוסחים המדויקים ביותר וכלה בעימוד הקפדני של הדף.

לאות העברית המפורסמת שעיצב אליהו קורן ז"ל מייסד ההוצאה לתנ"ך, נוספה כעת אות חדשה שעליה עמל מר קורן אך לא זכה לראות בגמר מלאכתו. גופן קורן רש"י שעיצב מר קורן הוא ביטוי נוסף של אמונתו של מייסד ההוצאה כי העיצוב

מאיר מילר, מו"ל

ערב ראש השנה ה'תשע"ז, ירושלים

מבוא

לצד התורה ציינו את המצוות על פי ספר החינוך. כמו כן, בשולי כל דף ישנה תווית ובה שם הפרשה, להקל את ההתמצאות בספר.

תרגום אונקלוס

את נוסח התרגום, ניקודו ופיסוקו קיבלנו מאת מכון שתילי זיתים באדיבות המו"ל הרב יוסף עראקי הכהן ואדם בן נון. נוסח מבורר ומנופה זה משקף את המסורת העתיקה של קריאת התרגום בציבור, כפי שהיא נהוגה עד ימינו אלה בקהילות תימן. ראוי לציין כי הפיסוק במסורת זו מנוגד לעתים לכללי הפיסוק לפי הטעמים, שכן לפי מסורת זו יש הפסקה בתביר ולא בטיפחא שאחריו. מכל מקום העדפנו להיצמד למסורת ברורה ולא ליצור פיסוק חדש. התרגום מוצג בגופן 'סידור קורן', כדי להבחין בין התורה ובין התרגום. ציינו באפור את התיבות שאינן תרגומו המילולי של הכתוב בתורה אלא הרחבה או פירוש נוסף. מובן שבכל תרגום יש מן הפירושים וקשה לקבוע במדויק, מתי המעבר לשפה אחרת הוא בגדר תרגום מילולי מדויק, ומתי יש בו תוספת או ביאור. לכן אחזנו בשיטה מצמצמת וסימנו אך ורק מילים שבפסוקי התורה לא הייתה אף מילה התואמת לתוכן.

רש"י

פירוש רש"י לתורה הוא מן הספרים הנפוצים ביותר בעולם התורה. בכל תפוצות ישראל הגו ושיננו חומש עם פירוש רש"י מגיל צעיר. בשל תפוצתו הגדולה של הספר בכתבי יד ובדפוסים ובשל ידי הלומדים שהרבו למשמש בדברי רש"י, עד היום לא צלחה דרכם של המבקשים להעמיד לפני הלומדים מהדורה מוסמכת של פירוש רש"י, נקייה ומנופה בלי תוספות ובלי שיבושים.

למהדורה זו מעלות רבות, ולהן מגמה עיקרית - הנגשת התורה לקורא. נעמוד על העיקריות שבהן:

תורה

נוסח התורה עבר בחינה מדוקדקת על פי המסורה בידי שלושת המומחים הידועים דניאל גולדשמידט, אברהם מאיר הברמן ומאיר מדן, וזכרם לברכה. התורה מוצגת בכתב גדול בגופן 'תנ"ך קורן' בחטיבה אחת בעמוד הימני, כדי להבחין בין התורה שבכתב ובין פרשניה. חלוקה זו נועדה גם להקל את הקריאה הרציפה של התורה בבתי כנסת ובבתי ספר. במהדורה שלוש חלוקות עתיקות: החלוקה לפרשות, החלוקה לפרשות הפתוחות והסתומות והחלוקה לסדרים המסומנת בשוליים החיצוניים של העמוד. את העליות של מנחה של שבת ושני וחמישי, סימנו בסימן: ♣. ציינו גם בכל פרשה עוד שני מקומות אפשריים להוספת עולים על שבעת הקרואים לתורה בשבת. את ההוספות סימנו בסימן: *

במהדורה זו הבדלנו בין השווא הנע והשווא הנח, וסימנו את השווא הנע בסימן בולט יותר, למשל, נְפִשְׁךְ. באותו אופן הבדלנו בין הקמץ הרגיל לקמץ הקטן באמצעות סימן גדול לקמץ הקטן, למשל, קָכָמָה. כידוע, ישנו הבדל בין מסורת הקריאה הספרדית לאופן הקריאה שהמליצה עליו האקדמיה. כל הקמצים שבהם ישנה מחלוקת, מסומנים בטעמי המקרא באמצעות געיה. משום כך, סימנו אותם כקמצים קטנים בהתאם להוראות האקדמיה. המקפידים על המסורה הספרדית, יקראו כל קמץ שיש בו געיה כקמץ רחב (להרחבה ראו במאמר על שיטת הניקוד המופיע באתר ההוצאה, במדור 'אודות').

הושם דגש על יופי, קריאות ודמיון לכתב עברי מרובע. ייחודיותו של גופן זה מתבטאת בעיצוב כמה תבניות לאותיות מסוימות, למען ירוץ הקורא בו (לדוגמא האות 'ת' במילים: תלתל כתיית). גופן זה מבוסס על סגנון כתב רש"י כפי הסגנון הרווח בכתבי יד ספרדיים מן המאה הטי"ז (ראו לדוגמא: פריז, הספרייה הלאומית, המחלקה העברית, 684; אוקספורד, הספרייה הבריטית, Poc. 393).

בסוף כל פרשה הבאנו את ההפטרה על פי מנהגי הקריאה השונים: אשכנז, ספרדי ותימני. בתחילת כל הפטרה שילבנו דברי רקע וביאור מאת הרב דוד נתיב, המעניקים לקורא את ההקשר הנדרש להבנת דברי הנביאים.

בסוף הספר מובאות, ההפטרות הנוספות והמגילות הנקראות במהלך השנה.

בעמודים האחרונים של הספר הבאנו הלכות מעשיות לשעת קריאת התורה.

תודה מיוחדת לאלהיה משגב על עיצוב הקליגרפיה המעטרת את כריכת הספר. עיצוב זה הוא הביטוי האומנותי של עקרונות המהדורה, בהיותו מנגיש באמצעים חדשניים סגנונות קליגרפיים מסורתיים. למאמר המתאר את סיפור יצירת קליגרפיית הכריכה, ניתן לעיין באתר ההוצאה, במדור 'אודות'. מי ייתן ויקוים בנו הכתוב: **יְהִי מְשַׁכְּלִים יְהִירוּ כְּוָהר הַרְקִיעַ וּמִצְדִּיקֵי הָרָבִים פְּכוּכָבִים לְעוֹלָם וָעֶד** (דניאל יב, ג).

ועתה "חַתֵּם הַסֵּפֶר" (שם, שם ד).

בהניחנו לפני הלומדים נוסח דברי רש"י לא התימרנו ללכת בגדולות ובנפלאות ולומר כזה ראה וקדש, אך עמלנו שיהיו הדברים ברורים ומדויקים כמידת יכולתנו. לנגד עינינו היו שלושה סוגים של עדי נוסח: 1. כתבי יד של פירוש רש"י, כגון: כתב יד ויימר, כתב יד וינה, כתב יד מינכן. 2. דפוסים קדומים של פירוש רש"י, כגון: רומא (ר"ל), רג'יו די קלבריה (ר"ה), ואדי אל האג'ארה (ר"י) וונציה (רפ"ד-רפ"ו). 3. מהדורות חשובות שיצאו לאור במהלך השנים, כגון: מהדורתו של אברהם ברלינר מן המאה הי"ט, חומש אריאל ומהדורת הכתר של אוניברסיטת בר אילן שיצאה לאור בשנים האחרונות. ויותר מכולם עיינו תדיר בכתב יד לייפציג 1 (מן המאה הי"ג). המומחים ראו בו כתב יד בכיר לפירושו של רש"י לתורה, ובסיועו עלה בידנו במקומות רבים בס"ד להעמיד נוסח מדויק יותר בדברי רש"י. תודתנו נתונה למכון לתצלומי כתבי יד שבספרייה הלאומית.

מלבד הניסיון להעמיד נוסח מדויק לפירוש רש"י עמלנו גם בניקוד דברי רש"י ובפיסוקם, וגם בזה אפשר שזכינו להאיר חלק מדבריו. תודה מיוחדת למגיהים המעולים, הרב כרמיאל כהן והרב ינון חן. במקומות שבהם רש"י מוכיר בקצרה משל ואינו מצטטו ציטוט מלא, השלמנו את המשל בגופן רש"י בלא ניקוד. ראה למשל רש"י לויקרא י, ב.

פירוש רש"י מוצג בגופן החדש 'קורן רש"י', גופן שעיצב אליהו קורן ז"ל לפני מותו. בעיצוב הגופן

יהושע מילר, עורך ראשי
הוצאת קורן ירושלים
ערב יום התרועעה התשע"ז

ברכות התורה לאשכנזים

קודם הברכה על העולה לראות היכן קוראים ולנשק את ספר התורה.
בשעת הברכה העולה אוזן בעמודי הספר.

עולה: **בְּרוּכוּ אֶת יְהוָה הַמְּבַרֵךְ.**

קהל: **בְּרוּךְ יְהוָה הַמְּבַרֵךְ לְעוֹלָם וָעֶד.**

עולה: **בְּרוּךְ יְהוָה הַמְּבַרֵךְ לְעוֹלָם וָעֶד.**

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ
אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה, נוֹתֵן הַתּוֹרָה.

לאחר הקריאה מברך:

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר נָתַן לָנוּ תּוֹרַת אֱמֶת וְחַיֵּי עוֹלָם
נִטֵּעַ בְּתוֹכֵנוּ. בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה, נוֹתֵן הַתּוֹרָה.

ברכות ההפטרה

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּנַבִּיאִים טוֹבִים, וְרָצָה בְּדַבְרֵיהֶם
הַנְּאֻמִּים בְּאַמֶּת. בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה, הַבוֹחֵר בְּתוֹרָה וּבְמִשְׁנָה עֲבָדוֹ וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ
וּבְנַבִּיאֵי הָאֱמֶת וְצִדֵּק.

אחר קריאת ההפטרה המפטיר מברך:

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, צוּר כָּל הָעוֹלָמִים, צִדִּיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת, הָאֵל
הַנְּאֻמָּן, הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְּדַבֵּר וּמְקַיֵּם, שֶׁכָּל דְּבָרָיו אֱמֶת וְצִדֵּק. נֶאֱמַן אַתָּה הוּא יְהוָה
אֱלֹהֵינוּ וְנֶאֱמַנִים דְּבָרֶיךָ, וְדַבֵּר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אַחֲרָיִךְ לֹא יֵשׁוּב רִיקָם, כִּי אֵל מֶלֶךְ נֶאֱמַן
(וְרַחֲמָן) אַתָּה. בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה, הָאֵל הַנְּאֻמָּן בְּכָל דְּבָרָיו.

רַחֵם עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיֵּינוּ, וְלַעֲלוּבַת נַפְשׁ תוֹשִׁיעַ בְּמַהֲרָה בְּיַמֵּינוּ. בְּרוּךְ אַתָּה
יְהוָה, מְשַׁמֵּחַ צִיּוֹן בְּבִגְיָה.

שְׂמַחְנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ בְּאַלְיָהוּ הַנְּבִיאַ עֲבָדֶיךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֶךָ, בְּמַהֲרָה יָבוֹא
וְיַגְלֵל לְבָנָו. עַל כִּסְאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנְחָלוּ עוֹד אַחֲרָיו אֶת כְּבוֹדוֹ, כִּי בְשֵׁם קְדוּשְׁתְּךָ
נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ שְׁלֹא יִכְבֶּה נֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד. בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה, מִגֵּן דָּוִד.

עַל הַתּוֹרָה וְעַל הָעֲבוּדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשְּׁבִיט הַזֶּה, שֶׁנִּתְּתָה לָנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ
לְקַדְשָׁה וּלְמַנּוּחָהּ, לְכַבוֹד וּלְתִפְאַרְתָּה. עַל הַכֹּל יְהוָה אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ מוֹדִים לָךְ וּמְבָרְכִים
אוֹתְךָ, יִתְבָּרַךְ שְׁמֶךָ בְּפִי כָּל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד. בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה, מְקַדֵּשׁ הַשְּׁבִיט.

ברכות התורה לספרדים

קודם הברכה על העולה לראות היכן קוראים ולנשק את ספר התורה.
בשעת הברכה העולה אוהו בעמודי הספר באמצעות מטפחת.

עולה: יהוה עמכם קהל: יברכך יהוה

עולה: (רפנן) ברכו את יהוה המברך.

קהל: ברוך יהוה המברך לעולם ועד.

עולה: ברוך יהוה המברך לעולם ועד.

ברוך אתה יהוה, אלהינו מלך העולם, אשר בחר בנו מכל העמים, ונתן לנו את תורתו. ברוך אתה יהוה, נתן התורה.

לאחר הקריאה העולה מנשק את ספר התורה ומברך:

ברוך אתה יהוה, אלהינו מלך העולם, אשר נתן לנו (את) תורתו תורת אמת, וחיי עולם נטע בתוכנו. ברוך אתה יהוה, נתן התורה.

ברכות ההפטרה

ברוך אתה יהוה אלהינו מלך העולם אשר בחר בנביאים טובים, ורצה בדבריהם הנאמרים באמת. ברוך אתה יהוה, הבוחר בתורה ובמשה עבדו וב ישראל עמו ובנביאי האמת והצדק.

אחרי קריאת ההפטרה המפטיר מוסיף פסוק זה קודם הברכה:

גאלנו יהוה צבאות שמו, קדוש ישראל:

ברוך אתה יהוה, אלהינו מלך העולם, צור כל העולמים, צדיק בכל הדורות, האל הנאמן, האומר ועושה, מדבר ומקיים, כי כל דבריו אמת וצדק. נאמן אתה הוא יהוה אלהינו ונאמנים דבריו, ודבר אחד מדבריו אחר לא ישוב ריקם, כי אל מלך נאמן (ורחמן) אתה. ברוך אתה יהוה, האל הנאמן בכל דבריו.

רחם על ציון כי היא בית חיינו, ולעלובת נפש תושיע במהרה בימינו. ברוך אתה יהוה, משמח ציון בבניה.

שמחנו יהוה אלהינו באליהו הנביא עבדך, ובמלכות בית דוד משיחך, במהרה יבוא ויגל לבנו. על פסאו לא ישב זר, ולא ינחלו עוד אחרים את כבודו, כי בשם קדשך נשבעת לו שלא יכבה נרו לעולם ועד. ברוך אתה יהוה, מגן דוד.

על התורה ועל העבודה ועל הנביאים ועל יום השבת הזה, שנתת לנו יהוה אלהינו לקדשה ולמנוחה, לכבוד ולתפארת. על הכל יהוה אלהינו אנו מודים לך ומברכים אותך, יתברך שמך בפני כל חי תמיד לעולם ועד. ברוך אתה יהוה, מקדש השבת. אמן.

ברכות התורה לתימנים

קודם הברכה על העולה לראות היכן קוראים ולנשק את ספר התורה.
בשעת הברכה העולה אוהו ביריעת הספר באמצעות מטפחת.

עולה: **בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ הוֹדוּ הַמְּבֹרָךְ.**

קהל ועולה: **בְּרוּךְ יְיָ הוֹדוּ הַמְּבֹרָךְ לְעוֹלָם וָעֶד.**

עולה: **בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הוֹדוּ, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ מִכָּל הָעַמִּים, וְנָתַן
לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הוֹדוּ, נוֹתֵן הַתּוֹרָה.**

לאחר הקריאה העולה מנשק את ספר התורה ומברך:

**בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הוֹדוּ, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר נָתַן לָנוּ תּוֹרַת אֱמֶת, וְחַיֵּי
עוֹלָם נָטַע בְּתוֹכֵנוּ. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הוֹדוּ, נוֹתֵן הַתּוֹרָה.**

ברכות ההפטרה

**בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הוֹדוּ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּנִבְיָאִים טוֹבִים, וְרָצָה בְּדַבְרֵיהֶם
הַנְּאֻמִּים בְּאֵמֶת; בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הוֹדוּ, הַבוֹחֵר בַּתּוֹרָה בְּמִשְׁהַ עֲבָדוֹ וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ
וּבְנִבְיָאֵי הָאֱמֶת וְהַצְדִּיק.**

אחר קריאת ההפטרה המפטיר מברך:

**בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הוֹדוּ, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, צוּר כָּל הָעוֹלָמִים, הַצְדִּיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת,
הָאֵל הַנְּאֻמָּן, הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, מְדַבֵּר וּמְקַיֵּם, אֲשֶׁר כָּל דְּבָרָיו הָאֱמֶת וְהַצְדִּיק. נְאֻמָּן
אַתָּה הוּא יְיָ הוֹדוּ אֱלֹהֵינוּ וְנְאֻמִּים דְּבָרֶיךָ, וְדַבֵּר מִדְּבָרֶיךָ אַחֲזוֹר לֹא יִשׁוּב רִיקָם, כִּי
אֵל נְאֻמָּן אַתָּה. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הוֹדוּ, הָאֵל הַנְּאֻמָּן בְּכָל דְּבָרָיו.**

**רַחֵם עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיֵּינוּ, וְלַעֲגוּמַת נַפְשׁ תִּנְקֶם נֶקֶם מְהֵרָה בְּיַמֵּינוּ וְתִבְנֶה
מְהֵרָה. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הוֹדוּ, בּוֹנֵה יְרוּשָׁלַיִם.**

אֵת צֶמַח דָּוִד מְהֵרָה תִצְמַח וְקִרְנוֹ תִרְוַם בְּיִשׁוּעָתְךָ. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הוֹדוּ, מְגַן דָּוִד.

**עַל הַתּוֹרָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַמְּנוּחַ הַזֶּה / בְּרֵאשׁ חוֹדֶשׁ: וְעַל יוֹם רֵאשׁ הַתְּחִלָּה /
שְׁנַתָּ לָנוּ יְיָ הוֹדוּ אֱלֹהֵינוּ לְקִדְשָׁהּ וְלִמְנוּחָהּ, לְכַבוֹד וְלִתְפָּאֶרֶת. עַל הַכָּל אָנוּ מְבָרְכִים
אֶת שְׁמֶךָ. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הוֹדוּ, מְקַדֵּשׁ הַשְּׁבִיט. אָמֵן.**

שמות הטעמים וסימניהם

מִרְכָּא טַפְחָא מְנַח אַתְנַחְתָּא מִרְכָּא טַפְחָא סוּף־פְּסוּק
 אשכנזים:
 מִהַפְּךְ פִּשְׁטָא מְנַח זְקוּף־קִטְוֹן זְקוּף־גְּדוּל מְנַח | מְנַח רְבִיעַ
 קְדָמָא דְדָגָא תְּבִיר מְנַח זְרְקָא מְנַח סְגוּלָּה תְּלִישָׁא־גְּדוּלָּה
 תְּלִישָׁא־קִטְנָה קְדָמָא וְאִלָּא אִלָּא־גְּרִישׁ גְּרִישׁ פְּזָר
 יִתִּיב שְׁלִשְׁלַת גְּלָגֵל קְרִי־פְּרָה מִרְכָּא־כְּפוּלָּה
 לְגַרְמָה | סוּף־פְּסוּק

זְרְקָא מִקַּף־שׁוּפְר־הוֹלֵךְ סְגוּלָּתָא פְּזָר־גְּדוּל
 ספרדים:
 תְּלִישָׁא תְּלִישָׁא אִלָּא־גְּרִישׁ פְּסוּקוֹ רְבִיעַ שְׁנֵי־גְּרִישׁ
 דְדָגָא תְּבִיר מֵאֲרִיךְ טַרְחָא אַתְנַח שׁוּפְר־מְהַפְּךְ
 קְדָמָא תְּרִי־קְדָמִין זְקוּף־קִטְוֹן זְקוּף־גְּדוּל שְׁלִשְׁלַת
 גְּלָגֵל קְרִי־פְּרָה תְּרִי־טַעֲמֵי יִתִּיב סוּף־פְּסוּק

זְרְקָא מִקַּף־שׁוּפְר־הוֹלֵךְ סְגוּלָּתָא פְּזָר תְּלִישָׁא־יְמִין
 תימנים:
 תְּלִישָׁא־שְׂמַאל אִזִּיל וְאִתִּי פְּסוּקוֹ רְבִיעַ תְּרִין־טַרְסִין
 דְדָגָא תְּבִיר מֵאֲרַכָּה טַפְחָא אַתְנַח שׁוּפְר־הַפּוֹךְ
 פִּשְׁטָא תְּרִין־פִּשְׁטִין זְקוּף־קִטְוֹן זְקוּף־גְּדוּל שְׁלִשְׁלַת
 גְּלָגֵל קְרִי־פְּרָה תְּרִין־טַעֲמֵי יִתִּיב סוּף־פְּסוּק

אות קורן ואות רש"י

ס - ס
ז - ז
ץ - צ
ף - פ
ך - ד

ל - ל
מ - מ
נ - נ
ס - ס
ע - ע
פ - פ
צ - צ
ק - ק
ר - ר
ש - ש
ת - ת

ח - ח
ב - ב
ג - ג
ד - ד
ה - ה
ו - ו
ז - ז
ח - ח
ט - ט
י - י
כ - כ

בראשית

פרשת בראשית

בראשית

א בְּרֵאשִׁית בָּרָא אֱלֹהִים אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ: * א
 ב וְהָאָרֶץ הִיְתָה תְהוֹ וּבְהוּ וְחֹשֶׁךְ עַל־פְּנֵי תְהוֹם וְרוּחַ
 ג אֱלֹהִים מְרַחֶפֶת עַל־פְּנֵי הַמַּיִם: וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים
 ד יְהִי־אֹר וַיְהִי־אֹר: וַיֵּרָא אֱלֹהִים אֶת־הָאֹר כִּי־
 ה טוֹב וַיַּבְדֵּל אֱלֹהִים בֵּין הָאֹר וּבֵין הַחֹשֶׁךְ: וַיִּקְרָא
 אֱלֹהִים אֶת־הָאֹר יוֹם וְאֶת־הַחֹשֶׁךְ לַיְלָה וַיְהִי־עֶרֶב
 וַיְהִי־בֹקֶר יוֹם אֶחָד:
 ו וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי רְקִיעַ בְּתוֹךְ הַמַּיִם וַיְהִי מַבְדִּיל
 ז בֵּין מַיִם לַמַּיִם: וַיַּעַשׂ אֱלֹהִים אֶת־הַרְקִיעַ וַיַּבְדֵּל
 ח בֵּין הַמַּיִם אֲשֶׁר מִתַּחַת לַרְקִיעַ וּבֵין הַמַּיִם אֲשֶׁר

אומר חלף דרשני, כמו שדקדוהו כפתינו
 ז"ל: בשביל התורה שנקראת "ראשית דכפוי"
 (משלי י, כב), ובשביל ישחל שנקראו "ראשית
 תבואתה" (ירמיה ב, ג). ואם באת לפקשו כפשוטו,
 כך פלשה: בראשית בריאת שמים וארץ, והארץ
 היתה תהו ובהו וחשך, ויאמר אלהים יהי אור.
 ולא בא המקרא להורות סדר הבריאה לומר
 שחלו קדמו, שחם בא להורות כך, היה לו
 לכתב: בראשונה ברא חת השמים וגו', שאין
 לך 'ראשית' במקרא שאינו דבוק לתנה של
 חקריו, כמו: "בראשית ממלכת יהוה" (סם ב,
 ח) "ראשית ממלכתו" (בראשית י, א) "ראשית דגנך"

פרק א
 א | בראשית. אמר רבי יצחק: לא היה צריך
 להתחיל חת התורה חלף מ"החלף הזה
 לכס" (שמות יב, ב) שהיא מנה ראשונה שנגטו
 ישחל. ומה טעם פתח ב"בראשית" - משום
 "פח מעשיו הגד לעמו לתת להם נחלת
 גוים" (תהלים קי"א, ו). שחם יאמרו חמות העולם
 לישחל: לטמים חתם שפבתם חרצות שבעה
 גוים, הם חומרים להם: כל הארץ של הקדוש
 ברוך הוא היא, הוא בראה ונתנה לאשר יש
 בעינו, ברצונו נתנה להם, וברצונו נטלה מהם
 ונתנה לנו: בראשית ברא. חין המקרא הזה

א ב בְּקֶדְמִין בָּרָא יי, יֵת שְׁמִיָּא וְיֵת אַרְעָא: וְאַרְעָא, הָיִת צְדִיָּא וְרִיקְנָיָא, וְחֲשׂוּבָא עַל אַפִּי
 ג תְּהוּמָא, וְרוּחָא מִן קֶדֶם יי, מְנַשְׁבָּא עַל אַפִּי מִיָּא: וְאָמַר יי יְהִי נְהוּרָא, וְהוּה נְהוּרָא: וְחֹזָא
 ה יי, יֵת נְהוּרָא אַרְי טָב, וְאַפְרִישׁ יי, בֵּין נְהוּרָא וּבֵין חֲשׂוּבָא: וְקָרָא יי לְנְהוּרָא יִמְמָא, וְלְחֲשׂוּבָא
 ו קָרָא לִילִיָּא, וְהוּה רִמְשׁ וְהוּה צַפֵּר יוֹם חַד: וְאָמַר יי, יְהִי רְקִיעָא בְּמִצִּיעוֹת מִיָּא, וְיְהִי מְפָרִישׁ,
 ז בֵּין מִיָּא לְמִיָּא: וְעַבְד יי יֵת רְקִיעָא, וְאַפְרִישׁ, בֵּין מִיָּא דְמַלְרַע לְרְקִיעָא, וּבֵין מִיָּא, דְּמַעַל

כסוף הכבוד עומד בְּרוּחַ וּמְרַחֵף עַל פְּנֵי הַמַּיִם
 בְּרוּחַ פִּי שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וּבְמַחְמָרוֹ, כִּינּוּהַ
 הַמְרַחֶפֶת עַל הַקּוֹ, חֲקוּבִטוּ"ר בְּלַעַז:

ד וַיֵּרָא אֱלֹהִים אֶת הָאָדָם כִּי טוֹב וַיְבַדֵּל. חָף
 בָּזָה חָנוּ צְרִיכִים לְדַבְּרֵי חֲזָקָה, רָחֵמוּ שְׂחִינוּ
 כְּדָחִי לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ לְשָׁעִים וְהַבְּדִילוּ לְצַדִּיקִים
 לְעַתֵּד לְבָח. וְלִפְנֵי פְּשׁוּטוֹ, כֶּךָ פִּרְשָׁהוּ: רָחֵמוּ
 כִּי טוֹב וְחֵן נָחָה לוֹ וְלִחְשֵׁךְ שִׁיחֵיו מִשְׁתַּמְּשִׁים
 בְּעַדְפוּבֵיחַ, וְקִבַּע לֹחַ תְּחוּמוֹ בַּיּוֹם וְלֹחַ תְּחוּמוֹ
 בְּלַיְלָה:

ה יוֹם אַחַד. לְפִי סֵדֶר לְשׁוֹן הַפְּרָשָׁה הַיְּהִי לוֹ
 לְכַתֵּב: יוֹם רִאשׁוֹן, כְּמוֹ שְׁכַתְּנוֹב בְּשִׁחַר הַיָּמִים:
 שְׁנֵי, שְׁלִישִׁי, רְבִיעִי. לְמָה כְּתִב "אֶחָד"? עַל
 שֶׁסָּהֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא יַחֲדָה בְּעוֹלָמוֹ,
 שְׁלֹחַ בְּרָחוֹ הַמַּלְאָכִים עַד יוֹם שְׁנֵי. כֶּךָ מְפַלֵּג
 בְּבְרָאשִׁית רַבָּה (ג, ח):

ו יְהִי רְקִיעַ. יַחְזַק הַרְקִיעַ, שֶׁחַף עַל פִּי שֶׁנִּבְרָאוּ
 שְׁמַיִם בַּיּוֹם רִאשׁוֹן, עֲדִין לְחִים הֵיוּ, וְקָדְשׁוֹ בְּשֵׁנֵי
 מַגְעַרַת הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּחָמְרוֹ: "יְהִי רְקִיעַ",
 וְהוּוֹ שְׁכַתְּנוֹב: "עַמּוּדֵי שְׁמַיִם יְרוּפְפוּ" (חִיב כג, יח)
 כֹּל יוֹם רִאשׁוֹן, וּבְשֵׁנֵי – "וַיִּתְמָהוּ מַגְעַרַתוֹ" (סג, א)
 כְּאִדָּם שְׁמַשְׁתַּנְּמַס וְעוֹמֵד מַגְעַרַת הַמַּחִים עֲלוּ:
 בְּתוֹךְ הַיָּמִים. בְּחָמְצַע הַמַּיִם, שֶׁיֵּשׁ הַפֶּדֶשׁ בֵּין
 מַיִם הַעֲלוּיָנִים לְרְקִיעַ כְּמוֹ בֵּין הַרְקִיעַ לְמַיִם
 שְׁעַל הָאֶרֶץ. הָא לְמַדָּת שֶׁהִם תְּלוּיִים בְּמַחְמָרוֹ
 שֶׁל מַלְאָךְ:

ז וַיַּעַשׂ אֱלֹהִים אֶת הַרְקִיעַ. תִּקְּנוּ עַל עַמּוּדוֹ
 וְהִיא עֲשִׂיתוּ, כְּמוֹ: "וַעֲשִׂתָּה אֶת צַפְרִינְיָה" (דבִּרִּים

(דבִּרִּים יז, ד). חָף בָּחוּן חֲתָה אֹמְרָם: "בְּרָאשִׁית בְּרָחַ
 חֲלָהִים" וְגו' כְּמוֹ: 'בְּרָאשִׁית בְּרָחַ, וְדוּמָה לוֹ:
 "תַּחֲלַת דְּבַר ה' בְּהוֹשֵׁעַ", כְּלוּמַר תַּחֲלַת דְּבַרוֹ
 שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּהוֹשֵׁעַ, "וַיִּחְמַר ה' חֵל
 הוֹשֵׁעַ" וְגו' (הוֹשֵׁעַ ח, ב). וְחָס תְּחַמְרַה, לְהוֹדוֹת בָּח
 שְׁחֵלוֹ תַּחֲלָה בְּרָחוֹ, וּפְרִישׁוֹ: 'בְּרָאשִׁית הַכֹּל
 בְּרָח חֵלוֹ, וְיֵשׁ לָךְ מַקְרָחוֹת שְׁמַקְרָעִים לְשׁוֹנִים
 וּמְמַעֲטִים תַּבָּה חֲחַת, כְּמוֹ: "כִּי לֹא סָגַר דְּלַתִּי
 בְּטָנִי" (חִיב ג, א) וְלֹא פִּרַשׁ מִי הַסּוּגַר, וְכְמוֹ: "יִשְׂאָח
 חֵת חֵיל דְּמַשְׁקָ" (ישַׁעְיָה ת, ד) וְלֹא פִּרַשׁ מִי וְשִׁחְנוֹ,
 וְכְמוֹ: "חָס יַחְרוֹשׁ בְּבַקְרִים" (עַמּוּס ג, יב) וְלֹא פִּרַשׁ
 'חָס יַחְרוֹשׁ חָדָס בְּבַקְרִים', וְכְמוֹ: "מַגִּיד מַרְחָשִׁית
 חֲחֻרִית" (ישַׁעְיָה מג, א) וְלֹא פִּרַשׁ 'מַגִּיד מַרְחָשִׁית
 דְּבַר חֲחֻרִית דְּבַר' – חָס כֵּן תַּמָּה עַל עַנְמַךְ
 שֶׁהִרִי הַמַּיִם קְדָמוֹ, שֶׁהִרִי כְּתִיב: "וַיִּרוּחַ חֲלָהִים
 מִרְחַפֶּת עַל פְּנֵי הַמַּיִם" (וַהֲלֹן פְּסוּק ב, א) וְעֲדִין לֹא
 גָּלָה הַמַּקְרָח בְּרִית הַמַּיִם מֵתַע הֵיתָה, לְמַדָּת
 שְׁקֶדְמוֹ לְאֶרֶץ, וְעוֹד שֶׁהַשְּׁמַיִם מִחָשׁ וּמַמַּיִם
 נִבְרָאוּ, עַל בְּרַחֵךְ לֹא לְמַד הַמַּקְרָח בְּסֵדֶר
 הַמַּקְדָּמִים וְהַמַּחֲחִים כְּלוּם: בָּרָא אֱלֹהִים.
 וְלֹא חָמַר 'בְּרָח ה', שְׁבַתְחָלָה עֲלָה בְּמַחֲשָׁבָה
 לְבְרָחַתוֹ בְּמַדָּת הַדִּין, וְרָחָה שְׂחִין מִתְחַבֵּם,
 וְהַקְּדִים מַדָּת רַחֲמִים וְשִׁתְפִּיָּה לְמַדָּת הַדִּין, וְהֵינּוּ
 דְּכַתִּיב: "בַּיּוֹם עָשִׂיתָ ה' חֲלָהִים אֶרֶץ וְשָׁמַיִם" (וַהֲלֹן
 ז, ב):

ב תְּהוּוּ בְּהוּ. תְּהוּוּ לְשׁוֹן תַּמָּה וְשִׁמְמוֹן, שְׂחָדָם
 תְּהוּהָ וּמַשְׁתַּנְּמַס עַל בְּהוּ שְׁפָה: תְּהוּוּ. חִישְׁטוּרְדִּישׁוֹן
 בְּלַעַז: בְּהוּ. לְשׁוֹן רִיקוּת וְגֵדוּ: עַל פְּנֵי תְהוּם. עַל
 פְּנֵי הַמַּיִם שְׁעַל הָאֶרֶץ: וְרוּחַ אֱלֹהִים מִרְחַפֶּת.

א

כ מעל לרקיע ויהי-כן: ויקרא אלהים לרקיע
 שמים ויהי-ערב ויהי-בקר יום שני:
 ט ויאמר אלהים יקוו המים מתחת השמים אל-
 מקום אחד ותראה היבשה ויהי-כן: ויקרא
 אלהים ׀ ליבשה ארץ ולמקוה המים קרא
 ימים וירא אלהים כי-טוב: ויאמר אלהים
 תדשא הארץ דשא עשב מזריע זרע עין פרי
 עשה פרי למינו אשר זרעו-בו על-הארץ
 יב ויהי-כן: ותוצא הארץ דשא עשב מזריע זרע
 למינהו ועין עשה-פרי אשר זרעו-בו למינהו
 יג וירא אלהים כי-טוב: ויהי-ערב ויהי-בקר יום
 שלישי:
 יד ויאמר אלהים יהי מאורת ברקיע השמים
 להבדיל בין היום ובין הלילה והיו לאתת
 טו ולמועדים ולימים ושנים: והיו למאורת ברקיע
 טז השמים להאיר על-הארץ ויהי-כן: ויעש
 אלהים את-שני המאורת הגדלים את-המאור
 הגדל לממשלת היום ואת-המאור הקטן

כח, יט: מעל לרקיע. על הרקיע לא נאמר כלל
 המים עד יום שלישי והרי התחיל פה בשני,

בראשית

א

לְרִקְיעָא, וְהוּהּ בֵּן: וְקָרָא יי, לְרִקְיעָא שְׁמִיָּא, וְהוּהּ רִמְשׁ וְהוּהּ צֶפֶר יוֹם תַּנּוּן: וְאָמַר יי, יִתְכַנְשׁוּן מִיָּא, מִתַּחַת שְׁמִיָּא לְאַתֵּר חַד, וְתַתְּחוּי יִבְשָׁתָא, וְהוּהּ בֵּן: וְקָרָא יי לְיִבְשָׁתָא אֲרַעָא, וְלִבִּית כְּנִישַׁת מִיָּא קָרָא יִמְמִי, וְחֻזָּא יי אַרְי טָב: וְאָמַר יי, תְּדַאִית אֲרַעָא דְתַאָּה, עֶסְבָּא דְבַר זֶרְעִיהּ מְזֻדְרַע, אֵילָן פִּירִין, עֶבֶיד פִּירִין לְזִנְיָה, דְבַר זֶרְעִיהּ בִּיהּ עַל אֲרַעָא, וְהוּהּ בֵּן: וְאִפִּיקַת אֲרַעָא, דְתַאָּה, עֶסְבָּא דְבַר זֶרְעִיהּ מְזֻדְרַע לְזִנְיָה, וְאֵילָן עֶבֶיד פִּירִין, דְבַר זֶרְעִיהּ בִּיהּ לְזִנְיָה, וְחֻזָּא יי אַרְי טָב: וְהוּהּ רִמְשׁ וְהוּהּ צֶפֶר יוֹם תְּלִיתִי: וְאָמַר יי, יִהוּן נְהוּרִין בְּרִקְיעָא דְשְׁמִיָּא, לְאַפְרָשָׂא, בֵּין יִמְמָא וּבֵין לִילִיָּא, וְיִהוּן לְאַתֵּין וּלְזִמְנִין, וְלִמְמַנֵּי בְּהוּן יוֹמִין וְשָׁנִין: וְיִהוּן לְנְהוּרִין בְּרִקְיעָא דְשְׁמִיָּא, לְאַנְהָרָא עַל אֲרַעָא, וְהוּהּ בֵּן: וְעֶבֶד יי, יִת תְּרִין נְהוּרִיָּא רַבְרַבִּיָּא, יִת נְהוּרָא רַבָּא לְמִשְׁלַט בִּימְמָא, וְיִת נְהוּרָא זְעִירָא

לְמִינֵיהּ' בְּדִשְׁחִין בְּצוּיָיְהָ, שְׁמַעְנוּ שְׁנַעְטוּן הַחִילְנוּת עַל פֶּךָ וְנִשְׂאוּ קֶל וְחִמְדַּע בְּעַנְמִין, כְּמִפְדָּשׁ בְּחַגְדָּה בְּשַׁחִיטַת חֲלוּן (חולין ס ע"א).

י"ד | יְהִי מְאֹדֵת וְגו'. מִיּוֹם רַחֲשׁוֹן נְבָרְחוּ, וְנִבְרְכִיעִי צִיָּה עֲלֵיהֶם לְהַתְּלֹת בְּרַקִּיעִי, וְכֵן כָּל תּוֹלְדוֹת שְׁמַיִם וְחָרָן נְבָרְחוּ מִיּוֹם רַחֲשׁוֹן וְכָל אֶחָד וְאֶחָד נִקְבַּע בְּיוֹם שְׁנַעֲזַר עֲלָיו, הוּא שְׁכַתְנוּב (לעיל פסוק ח'): "חַת הַשְּׁמַיִם" - לְרַבּוֹת תּוֹלְדוֹתֵיהֶם, "חַת הַחָרָן" - לְרַבּוֹת תּוֹלְדוֹתֵיהֶם: יְהִי מְאֹדֵת. חֲסַד וְיָוִץ פְּתִיב, עַל שְׂהוּא יוֹם מִחֻקָּה לְפַל חֲסַפְרָה בְּתִינוּקוֹת, הוּא שְׁפַעְנוּ: בְּרַבִּיעִי הָיוּ מִתְעַנְּסִים עַל חֲסַפְרָה שֶׁלֹּא תִפְּלַ בְּתִינוּקוֹת (תענית כו ע"ב): לְהַבְדִּיל בֵּין הַיּוֹם וּבֵין הַלַּיְלָה. מִשְׁיָּנֵן הַחוּר הַרַחֲשׁוֹן, חֲבַל בְּשַׁעֲתַת יַמֵּי בְּרַחֲשִׁית שְׁמַשׁוּ הַחוּר וְהַחֲשֵׁךְ הַרַחֲשׁוּנִים זֶה בְּיוֹם זֶה בְּלַיְלָה: וְהָיוּ לְאַתֵּת. בְּשַׁהֲמֹרֹת לֹקִין סִימָן דַּע הוּא לְעוֹלָם, שְׁנַחֲמַר: "וּמִחֲתוֹת הַשְּׁמַיִם חָל תַּחְתּוּ" (ירמיה י ב), בְּעִשְׂוֹתְכֶם רַעוֹן הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא חִין חַתִּם צְרִיכִים לְרַחֵם מִן הַפְּרַעְנוֹת: וְלִמְזוּעִידִים. עַל שֶׁס הַעֲתִיד, שְׁעֵתִידִים יִשְׁרָחַל לְהַנְטוּוֹת עַל הַפּוֹעֵדוֹת, וְהִם נִמְנָס לְמוֹלַד הַלְבָּנָה: וְלִיָּמִים. שְׁמוּשׁ חַחֲמָה חֲצִי יוֹם וְשְׁמוּשׁ הַלְבָּנָה חֲצִי, הָרִי יוֹם שְׁלֹם: וְשָׁנִים. לְסוּף שְׁלֹם מִחוֹת וְשָׁשִׁים וְחֲמֵשֶׁה יָמִים יִמְרָדוּ מֵהַלְכָתָן בְּשָׁנִים עֶשֶׂר מְזוֹלוֹת הַמְּשַׁקְתִּים חוֹתֶם, וְהִיא שְׁנָה:

ט"ו | וְהָיוּ לְמְאֹדֵת. עוֹד זֹחַת יִשְׁמַשׁוּ, שְׁיִחִירוֹ לְעוֹלָם:

ט"ז | הַמְּאֹדֵת הַגְּדֹלִים. שׁוּס נְבָרְחוּ, וְנִתְמַעֲטָה הַלְבָּנָה עַל שְׁקִטְרָגָה וְחֲמֻרָה: אִי חֲפֶשֶׁר לְשַׁנֵּי

וְדַבַּר שְׁלַח נְגַמַר חִינוּ בְּמִלּוּחוֹ וְטוּבוֹ, וּבְשִׁלְיָי שְׁנַמְרָה מְלַחֲכַת הַמַּיִם וְהַתְּחִיל וְנַמְרַ מְלַחֲכָה חֲחֻרַת, כְּפַל בּוּ 'כִּי טוֹב' שְׁנַ פְּעַמִּים (להלן פסוקים י"ב): חַחַת לְגַמְר מְלַחֲכַת הַשֶּׁנִּי וְחַחַת לְגַמְר מְלַחֲכַת הַיּוֹם:

ח"ו | וְיִקְרָא אֱלֹהִים לְרִקְיעַ שְׁמַיִם. שָׁח מַיִם, שָׁס מַיִם, חֹס אִמִּים שְׁעַרְבָן זֶה בְּזֶה וְעֵשָׂה מֵהֶם שְׁמַיִם:

ט"ו | יִקּוּוּ הַמַּיִם. שְׁהִיוּ שְׁטוּחִים עַל פְּנֵי כָּל הַחָרָן, וְהַקּוֹס בְּחוּקֵנוּס, הוּא הַיָּם הַגְּדוֹל שְׁכָכַל הַיָּמִים:

י"ו | קָרָא יָמִים. וְהִלַּח יָם אֶחָד הוּא? חֲלַח חִינוּ דוּמָה טַעַם דַּג הַעוֹלָה מִן הַיָּם פַּעַכּוּ לְטַעַם גַּד הַעוֹלָה מִן הַיָּם בְּחֲסַפְמִיָּח:

י"א | תְּדַשָּׂא הָאָרֶץ דְּשָׂא עֶשֶׂב. לֹא דְשָׂא לְשׁוֹן עֶשֶׂב וְלֹא עֶשֶׂב לְשׁוֹן דְּשָׂא, וְלֹא הָיָה לְשׁוֹן הַמְּקַרָּח לומַר: 'תַּעֲשִׂיב הַחָרָן, שְׁמִיעִי דְשָׁחִין מְחַלְקִין, כָּל אֶחָד לְעַנְמוּ נִקְרָח עֶשֶׂב פְּלוּנִי, וְחִין לְשׁוֹן לְמִדְפַּר לומַר דְּשָׂא פְלוּנִי, שְׁלֶשׁוֹן דְּשָׂא הוּא לְבִישַׁת הַחָרָן כְּשֶׁהִיא מִתְמַלֵּאת בְּדִשָּׁחִים: תְּדַשָּׂא. תִּתְמַלֵּא וְתִתְפַּסֶּה לְבוֹשׁ עֶשֶׂבִים. בְּלֶשׁוֹן לְעוּ נִקְרָח דְּשָׂא חִירְבִידִי'ן, כְּלָן בְּעַרְבּוּבִיָּא, וְכָל שְׂרָשׁ לְעַנְמוּ נִקְרָח עֶשֶׂב: מְזֻרְיעַ זְרַע. שְׁיַגְדַּל בּוּ זְרַעוּ לֹרַע מִמְנוּ בְּמָקוֹם אַחַר: עֵץ פְּרִי. שְׁיִהָא טַעַם הָעֵץ כְּטַעַם הַפְּרִי. וְהִיא לֹא עֶשֶׂתָּה בּוּ, חֲלַח וְתוֹנֵחַ הַחָרָן עַן עֵשָׂה פְּרִי, וְלֹא הָעֵץ פְּרִי, לְמִיְכָר בְּשִׁתְּקַלְל חֲסִם עַל עוֹנוֹ נִפְקָה גַם הִיא עַל עוֹנָה וְנִתְקַלְלָה: אֲשֶׁר זְרַעוּ בּוּ. הֵן גְּרַעֲיַי כָּל פְּרִי שְׁמַהּ הַחִילָן צוּמַח בְּשִׁנְטוּעִין חוֹתֵן:

י"ב | וְתוֹצֵא הָאָרֶץ וְגו'. חָף עַל פִּי שְׁלַח נַחֲמַר

א

לְמַשְׁלַת הַלַּיְלָה וְאֵת הַכּוֹכָבִים: וַיִּתֵּן אֹתָם י'
 אֱלֹהִים בְּרִקְיעַ הַשָּׁמַיִם לְהָאִיר עַל-הָאָרֶץ:
 וְלַמְּשָׁל בַּיּוֹם וּבַלַּיְלָה וּלְהַבְדִּיל בֵּין הָאֹר וּבֵין יח
 הַחֹשֶׁךְ וַיְרֹא אֱלֹהִים כִּי-טוֹב: וַיְהִי-עֶרֶב וַיְהִי-ט
 בְּקֶרֶב יוֹם רְבִיעִי:

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יִשְׂרְעוּ הַמַּיִם שְׂרָץ נֶפֶשׁ חַיָּה כ'
 וְעוֹף יְעוֹפֵף עַל-הָאָרֶץ עַל-פְּנֵי רִקְיעַ הַשָּׁמַיִם:
 וַיְבָרָא אֱלֹהִים אֶת-הַתַּנִּינִם הַגְּדֹלִים וְאֵת כ"א
 כָּל-נֶפֶשׁ הַחַיָּה וְהַרְמֵשֶׁת אֲשֶׁר שְׂרָעוּ הַמַּיִם
 לְמִינֵהֶם וְאֵת כָּל-עוֹף כָּנָף לְמִינֵהוּ וַיְרֹא אֱלֹהִים
 כִּי-טוֹב: וַיְבָרֶךְ אֹתָם אֱלֹהִים לֵאמֹר פְּרוּ וּרְבוּ כב
 וּמְלֹאוּ אֶת-הַמַּיִם בַּיַּמִּים וְהָעוֹף יִרֶב בָּאָרֶץ:
 וַיְהִי-עֶרֶב וַיְהִי-בֹקֶר יוֹם חַמִּישִׁי: כג

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים תּוֹצֵא הָאָרֶץ נֶפֶשׁ חַיָּה לְמִינָהּ כד
 בְּהֵמָה וּרְמֵשׂ וְחַיֵּת-אָרֶץ לְמִינָהּ וַיְהִי-כֵן:
 וַיַּעַשׂ אֱלֹהִים אֶת-חַיֵּת הָאָרֶץ לְמִינָהּ וְאֵת- כה
 הַבְּהֵמָה לְמִינָהּ וְאֵת כָּל-רְמֵשׂ הָאֲדָמָה לְמִינָהּ
 וַיְרֹא אֱלֹהִים כִּי-טוֹב: וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים נַעֲשֵׂה כו
 אָדָם בְּצַלְמֵנוּ כְּדְמוּתֵנוּ וַיְרִדוּ בְדָגַת הַיָּם וּבְעוֹף
 הַשָּׁמַיִם וּבַבְּהֵמָה וּבְכָל-הָאָרֶץ וּבְכָל-הַרְמֵשׂ
 הָרֹמֵשׂ עַל-הָאָרֶץ: וַיְבָרָא אֱלֹהִים וְאֵת-הָאָדָם לו

בראשית

א

י' לְמַשְׁלַט בְּלִילִיָּא, וַיֵּת בּוֹכְבֵּיא: וַיְהִיב יִתְהוֹן, יי בְּרֻקֵּיא דְשִׁמְיָא, לְאַנְהָרָא עַל אַרְעָא:
 י"א וְלְמַשְׁלַט בִּימְמָא וּבְלִילִיָּא, וְלֹא־פִרְשָׂא, בֵּין נְהוּרָא וּבֵין חֲשׂוּכָא, וְחֹזָא יי אַרִי טָב: וְהוּהוּ
 י"ב רִמְשׁ וְהוּהוּ צִפְר יוֹם רְבִיעֵי: וְאָמַר יי, יִרְחֲשׁוּן מִיָּא, רְחִישׁ נִפְשָׂא חִיתָא, וְעוֹפָא יִפְרַח
 י"ג עַל אַרְעָא, עַל אִפִּי רְקִיעַ שְׁמֵיָא: וּבְרָא יי, יֵת תְּנִינְיָא רְבִרְבֵּיא, וַיֵּת כָּל נִפְשָׂא חִיתָא
 י"ד דְּרַחֲשָׂא, דְּאַרְחִישׁוּ מִיָּא לְזִנְהוֹן, וַיֵּת כָּל עוֹפָא דְּפָרַח לְזִנְהוּי, וְחֹזָא יי אַרִי טָב: וּבְרִיךְ
 י"ה יִתְהוֹן, יי לְמִימְרָא, פּוּשׁוּ וּסְגוּ, וּמְלוּ יֵת מִיָּא בִּימְמָיָא, וְעוֹפָא יִסְגִי בְּאַרְעָא: וְהוּהוּ רִמְשׁ
 י"ו וְהוּהוּ צִפְר יוֹם חֲמִישִׁי: וְאָמַר יי, תִּפְיִק אַרְעָא, נִפְשָׂא חִיתָא לְזִנְהוּ, בְּעִיר וּרְחִישׁ, וְחִית אַרְעָא
 י"ז לְזִנְהוּ, וְהוּהוּ בֵּן: וְעַבְד יי יֵת חִית אַרְעָא לְזִנְהוּ, וַיֵּת בְּעִירָא לְזִנְהוּ, וַיֵּת, כָּל רַחֲשָׂא דְאַרְעָא
 י"ח לְזִנְהוּי, וְחֹזָא יי אַרִי טָב: וְאָמַר יי, נַעֲבִיד אֲנָשָׂא, בְּצַלְמֵנָא בְּדְמוּתֵנָא, וַיִּשְׁלֹטוּן בְּנוּנֵי יִמָּא
 י"ט וּבְעוֹפָא דְשִׁמְיָא, וּבְבַעֲרָא וּבְכָל אַרְעָא, וּבְכָל רַחֲשָׂא דְרַחֲשֵׁי עַל אַרְעָא: וּבְרָא יי יֵת אָדָם

לְמַדְנוּ מִכָּחַן, לְכִי סְהַחֲדָם בְּדְמוּת הַמַּלְאָכִים
 וַיִּתְקַנְחוּ בּוּ, לְפִיכֵךְ נִמְלֵךְ בָּהֶם. וּכְשֶׁהוּא דָן
 חַת הַמַּלְאָכִים הוּא נִמְלֵךְ בְּפִמְלִיָּא שְׁלוּ, שְׂכַן
 מְצִנּוּ בְּחִחְחָב שְׂחִמְר לֹא מִיכָּה: "רְחִיתִי חַת
 ה' יֵשֵׁב עַל פְּסָיו וְכָל צִבְחַ הַשָּׁמַיִם עִמָּד עֲלוּ
 מִימִינִי וּמִשְׁמָאלֹי" (מַלְאָכִים ח' כב, יט), וְכִי יֵשׁ יִמִּין
 וְשְׂמָאל לְפָנָיו? חֲלָח חֲלָח חֲלָח מִימִינִים לְצִבּוֹת
 וְחֲלָח מִשְׁמָאלִים לְחֻבָּה, וְכֵן: "בְּגִזְרַת עִירִין
 פִּתְגָמָא וּמִחְמַר קְדִישִׁין שְׂחִלְחָח" (דְּנִחְלָל ה' יד), חֲף
 כָּחַן בְּפִמְלִיָּא שְׁלוּ נִטְל רְשׁוּת. חֲמַר לְהֵם: יֵשׁ
 בְּעֲלִיּוֹנִים בְּדְמוּתֵי, חֵם חִין בְּפִתְחוֹנִים בְּדְמוּתֵי
 הָרִי יֵשׁ הִנְחָה בְּמַעֲשֵׂה בְּרַחֲשֵׁי: נַעֲשֵׂה אָדָם.
 חֲף עַל פִּי שְׁלָח סִיעוּהוּ בִּיעִירְתוּ, וְיֵשׁ מִקְהוּס
 לְמִינִים לְרְדוּת, לֹא נִמְנַע הַפְּתוּב מִלְלַמֵּד דְּרֵךְ
 חֲרָן וּמְדַת עֲנוּהוּ, שִׁיחַ הַגְּדוֹל נִמְלֵךְ וְנוֹטֵל
 רְשׁוּת מִן הַקָּטָן. וְחֵם פְּתַב 'חַעֲשֵׂה חֲדָס' לֹא
 לְמַדְנוּ שְׁהִיָּה מְדַבֵּר עִם פִּית דִּינוּ, חֲלָח עִם
 עֲצֵמוּ. וַתִּשְׁוֹבֵת הַמִּינִים פְּתַב בְּגָדוּ: "וַיִּבְרָח
 חֲלָהִים חַת הַחֲדָס", וְלֹא פְתַב 'וַיִּבְרָחוּ': בְּצַלְמֵנוּ.
 בְּדְפּוּס שְׁלָנוּ: בְּדְמוּתֵנוּ. לְהִבִּין וְלֹהֲשָׁכִיל: וַיִּרְדּוּ
 בְּרִגְתַּת הַיָּם. יֵשׁ בְּלִשׁוֹן הַזֶּה לִשׁוֹן רְדוּי וּלְשׁוֹן
 יִרְדִּיָּה, זָכָה - רוֹדֵה בְּחַיּוֹת וּבְנִפְהוּמוֹת, לֹא
 זָכָה - נַעֲשֵׂה יִרְדוּ לְפָנֵיהֶם וְהַחִיָּה מוֹשְׁלֵת
 בּוּ:

י"ז וַיִּבְרָא אֱלֹהִים אֶת הָאָדָם בְּצַלְמוֹ. בְּדְפּוּס
 הָעֲשׂוֹי לוֹ, שְׁהַפֵּל בְּרַחַב בְּמִחְמַר וְהוּא בִּידִים,
 שְׁנִפְחָמַר: "וַתִּשֵׂת עָלָי כַּפְתָּה" (תְּהִלָּם קִלְטוּ ה) נַעֲשֵׂה
 בְּחוֹתֵם בְּמַטְפֵּעַ הָעֲשׂוּיָה עַל יְדֵי רִשָּׁם, שְׁקוּרִין
 קוּיִן בְּלַעֲנוּ, וְכֵן הוּא חוֹמֵר: "וַתְּהַפֵּךְ כְּחִמְרָא

מְלָכִים שִׁשְׁתַּמְשׂוּ בְּכֶתֶר חֶחֶד: וְאֵת הַכּוֹכְבִּים.
 עַל יְדֵי שְׁמַעֲט חַת הַלְבָנָה, הִרְפָּה צְבָחִיהָ לְהַפִּיס
 דְּעַתְהָ:

י"ח נִפְשׁ חַיָּה, שִׁיחַ בְּהַ חַיּוֹת: שְׂרָץ. כָּל דְּבַר
 חַי שְׂחִינוּ צְבוּהָ מִן הַחֲרָן קְרִי שְׂרָץ, בְּעוֹף -
 כְּגוֹן זְבוּבִים, בְּשִׂקְעִים - כְּגוֹן נְמָלִים וְחַפְשֵׁי
 וְתוֹלְעִים, וּבְצִבּוֹת - כְּגוֹן חוֹלֵד וְעַכְבָּר וְחִמְט
 וְכִיּוֹצָא בָהֶם, וְכָל הַדְּגִים:

י"ט הַתְּנַנִּים. דְּגִים גְּדוֹלִים שְׂפִים וּבְדַבְרֵי חֲגָה:
 הוּא לְוִיָּתָן וְכֵן זִנְהוּ, שְׂפִרְחָם זָכַר וְנִקְרָה וְהַרְג
 חַת הַנִּקְרָה וּמְלַחָה לְבַדִּיקִים לְעַתִּיד לְבָא, שְׂחֵם
 יִפְרוּ וְיִרְפוּ לֹא יִתְקִים הָעוֹלָם בְּפִנְיָהֶם: נִפְשׁ
 חַיָּה. נִכְשׁ שִׁשׁ בְּהַ חַיּוֹת:

כ"ו וַיְבַרֵךְ אֹתָם. לְפִי שְׂמִחָסְרִים חוֹתֵם וְנָדִין
 מִקְהוּ וְחוֹבְלֵין חוֹתֵם, הַעֲרִכוּ לְבִרְכָה. וְחֲף חַיּוֹת
 הַעֲרִכוּ לְבִרְכָה, חֲלָח מִפְּנֵי הַנִּחַשׁ הָעַתִּיד
 לְהַלְלָה, לְכֵךְ לֹא בְּרַכָּן, שְׁלָח יֵחַא הוּא בְּכָל:
 פְּרוּ. לְשׁוֹן פְּרִי, כְּלוֹמַר עֲשׂוּ פְרוֹת:

כ"ז תּוֹצֵא הָאָרֶץ. הוּא שְׂפִרְשָׁתֵי (לְעֵיל פְּסוּק יד)
 שְׁהַפֵּל בְּרַחַב מִיּוֹם רִאשׁוֹן וְלֹא הַעֲרִכוּ חֲלָח
 לְהוֹצִיאֵם: נִפְשׁ חַיָּה. שִׁשׁ בְּהַ חַיּוֹת: וְרִמְשׁ. הֵם
 שְׂרָעִים שְׁהֵם נְמוּכִים וְרוֹמְשִׁים עַל הַחֲרָן, וְנִרְחִים
 כְּחֵלּוּ נַעֲרִדִין שְׂחִין הַלּוֹכֵן נִבְרָ, כָּל לְשׁוֹן קְמָשׁ
 וְשְׂרָץ בְּלִשְׁוֹנֵי קוּנוֹמְבִירִי"ס:

כ"ח וַיַּעֲשֵׂ. תִקַּן לְבִדּוּן בְּקוּמְתָן:

כ"ט נַעֲשֵׂה אָדָם. עֲנוּתֵנוּתֵן שְׁל הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא

מצווה א
מצוות פריה ורביה

בְּעֲלָמוֹ בְּעֵלֶם אֱלֹהִים בְּרָא אֹתוֹ זָכָר וּנְקֵבָה בְּרָא
 אֹתָם: וַיְבָרֶךְ אֹתָם אֱלֹהִים וַיֹּאמֶר לָהֶם אֱלֹהִים
 כח פְּרוּ וּרְבוּ וּמְלֵאוּ אֶת־הָאָרֶץ וּכְבֹּשׁוּהָ וּרְדוּ בְּדֹגַת
 הַיָּם וּבְעוֹף הַשָּׁמַיִם וּבְכָל־חַיָּה הַרְמִשָּׁת עַל־
 הָאָרֶץ: וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים הִנֵּה נֹתְתִי לָכֶם אֶת־כָּל־
 עֵשֶׂב וְזֶרַע זֶרַע אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי כָל־הָאָרֶץ וְאֶת־
 כָּל־הָעֵץ אֲשֶׁר־בּוֹ פְרִי־עֵץ זֶרַע זֶרַע לָכֶם יִהְיֶה
 לְאֹכְלָהּ: וְלִכְל־חַיַּת הָאָרֶץ וְלִכְל־עוֹף הַשָּׁמַיִם
 ל וְלִכְל וְרוֹמֵשׁ עַל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־בּוֹ נֶפֶשׁ חַיָּה אֶת־
 כֹּל־יֶרֶק עֵשֶׂב לְאֹכְלָהּ וַיְהִי־כֵן: וַיֵּרָא אֱלֹהִים אֶת־
 כֹּל־אֲשֶׁר עָשָׂה וְהִנֵּה־טוֹב מְאֹד וַיְהִי־עֶרֶב וַיְהִי־
 בְּקֶרֶת יוֹם הַשְּׁשִׁי:

וַיְכַלּוּ הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ וְכָל־עֲבָאִם: וַיְכַל אֱלֹהִים
 ב יוֹם הַשְּׁבִיעִי מְלַאכְתּוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה וַיִּשְׁבַּת
 בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מִכָּל־מְלַאכְתּוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה:
 וַיְבָרֶךְ אֱלֹהִים אֶת־יוֹם הַשְּׁבִיעִי וַיְקַדֵּשׁ אֹתוֹ
 כִּי בּוֹ שָׁבַת מִכָּל־מְלַאכְתּוֹ אֲשֶׁר־בְּרָא אֱלֹהִים
 לַעֲשׂוֹת:

ב שני אֵלֶּה תוֹלְדוֹת הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ בְּהִבְרָאֵם בַּיּוֹם
 עֲשׂוֹת יְהוָה אֱלֹהִים אֶרֶץ וְשָׁמַיִם: וְכֹל וְשֵׁיחַ
 הַשָּׂדֶה טָרִם יִהְיֶה בָאָרֶץ וְכָל־עֵשֶׂב הַשָּׂדֶה טָרִם

בראשית

ב

כח בצלם אלהים ברא יתיה, דבר ונקבא ברא יתהון: וברוך יתהון, ויאמר להון, וישו וסגו, ומלו ית ארעא ותקופו עלה, ושלוטו, בנוימי ימא ובעופא דשממיא, ובכל חיתא דרחשא על ארעא: ואמר, יי, הא יהבית לכוון, ית כל עסבא דבר זרעיה מזדרע, דעל אפי כל ארעא, וית כל אילן, דביה פירי אילנא דבר זרעיה מזדרע, לכוון יהי למיכל: ולכל חית ארעא, ולכל עופא דשממיא, ולכל דרחיש על ארעא, דביה נפשא חיתא, ית כל ירוק עסבא למיכל, והוה כן: וחזא יי ית כל דעבד, והא תקין לחדא, והוה רמש והוה צפר יום שתיתי: ואשתכללו, שממיא וארעא וכל חיליהון: ושיצי יי ביומא שביעאה, עבידתיה דעבד, ונח ביומא שביעאה, מכל עבידתיה דעבד: וברוך יי ית יומא שביעאה, וקדיש יתיה, ארי ביה נח מכל עבידתיה, דברא יי למעבד: אליו תולדת שממיא, וארעא פד אתבריאו, ביומא, דעבד, יי אלהים ארעא ושממיא: וכל אילני חקלא, עד לא הו בארעא, וכל עסבא דחקלא עד לא

חוקתם" (חייב לת, 7): בצלם אלהים ברא אותו. פרש לך שחזיתו כלם המנתקן לו כלם דיוקן יוצרו הויח: זכר ונקבה ברא אתם. ולהלן הויח חומר: "ויקח חמת מנצלעתינו" וגו' (הלכו ב, כח)! מדרש חזק, שברחו שני פרעופים בריחה ראשונה, ואחר כך חלקו. ופשוטו של מקרא: פאן הודיעך שגבראיו שניהם בפשי, ולא פרש לך בינד ברייתו, ופרש לך במקום אחר:

12 ויברך ויקדש. ברכו במן, שכל מות השבע יורד להם עמר לגלגלת, ובפשי לחם משנה. וקדשו במן שלא ירד בו מן כלל, והמקרח פתוב על העתיד: אשר ברא אלהים לעשות. המלאכה שהיתה לחויה לעשות בשבת כפל ועשהה בפשי, כמו שפירש בגראשית רבה (יה, ט):

17 אלה. החמורים למעלה "תולדות השמים והארץ": בהבראם ביום עשות ה'. ללמדך שכלם נבראו בראשון. דבר אחר, "בהבראם", בה"י בראש, שפירש: "ב"יה ה' עור עולמים" (שעה ט, 7), בשתי חזיתות הללו של השם יצר שני עולמים, ולמדך פאן שהעולם הזה נברא בה"י קמו שירדו הדשעים למטה לראות שחית, בה"י זאת שסתומה מכל הנדדים ופתוחה למטה לרדת דרך שס:

18 טרם יהיה בארץ. כל טרם' שבמקרח לשון עד לא' הויח, ואינו לשון קדם, ואינו נפעל לומר: הטרם, פאשר יאמר: הקדים, וזה מוכיח, ועוד אחר: "כי טרם תבראון" (שמות ט, כ) עדין לא תבראון. ואף זה תפירש: עדין לא היה בראך פשנמרה בריחית העולם בפשי קדם שברא חדם, וכל עשב השדה עדין לא צמח. ובשלישי שפתוב: "ותוצא הארץ" (לעיל ח, יב), על פתח חקקע עמנו עד יום ששי: כי לא המטייר.

כח ויבשה. חסר וי, ללמדך שהזכר פוגש את הנקבה שלא תהיה יצאנית. ועוד ללמדך, שהויח שדרכו לכבש מזנה על פריה ורבייה ולא החשה:

כט-ל כלם יהיה לאכלה ולכל חית הארץ. השנה להם הפתוב בהמות וחיות למיכל, ולא השנה לאדם ולאשתו להמית בריה ולאכל כל עשה, אך כל ירה עשב יאכלו יחד כלם. וכשפאן בני נח, התיר להם בשר, שפירש: "כל קמם אשר הויח חי וגו' פירח עשב" שהתירתי לאדם הראשון "נתתי לכם את כל" (הלכו ט, 4).

לא יום הששי. הוסיף ה"ח בפשי בגמר מעשה בראשית, לומר שהתנה עמהם על מנת שיקבלו עליהם ושרחל חמשה חמשי תורה. דבר אחר, "יום הששי", כלם תלויים ועומדים עד יום הששי, הויח ששי פסיון המוכן למתן תורה:

פרק ב
ב ויכל אלהים ביום השביעי. רפי שמעון חומר: פשר ודם שאינו יודע עתו ורגעיו צריך להוסיף מוחל על הקדש, הקדש ברוך הויח